

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

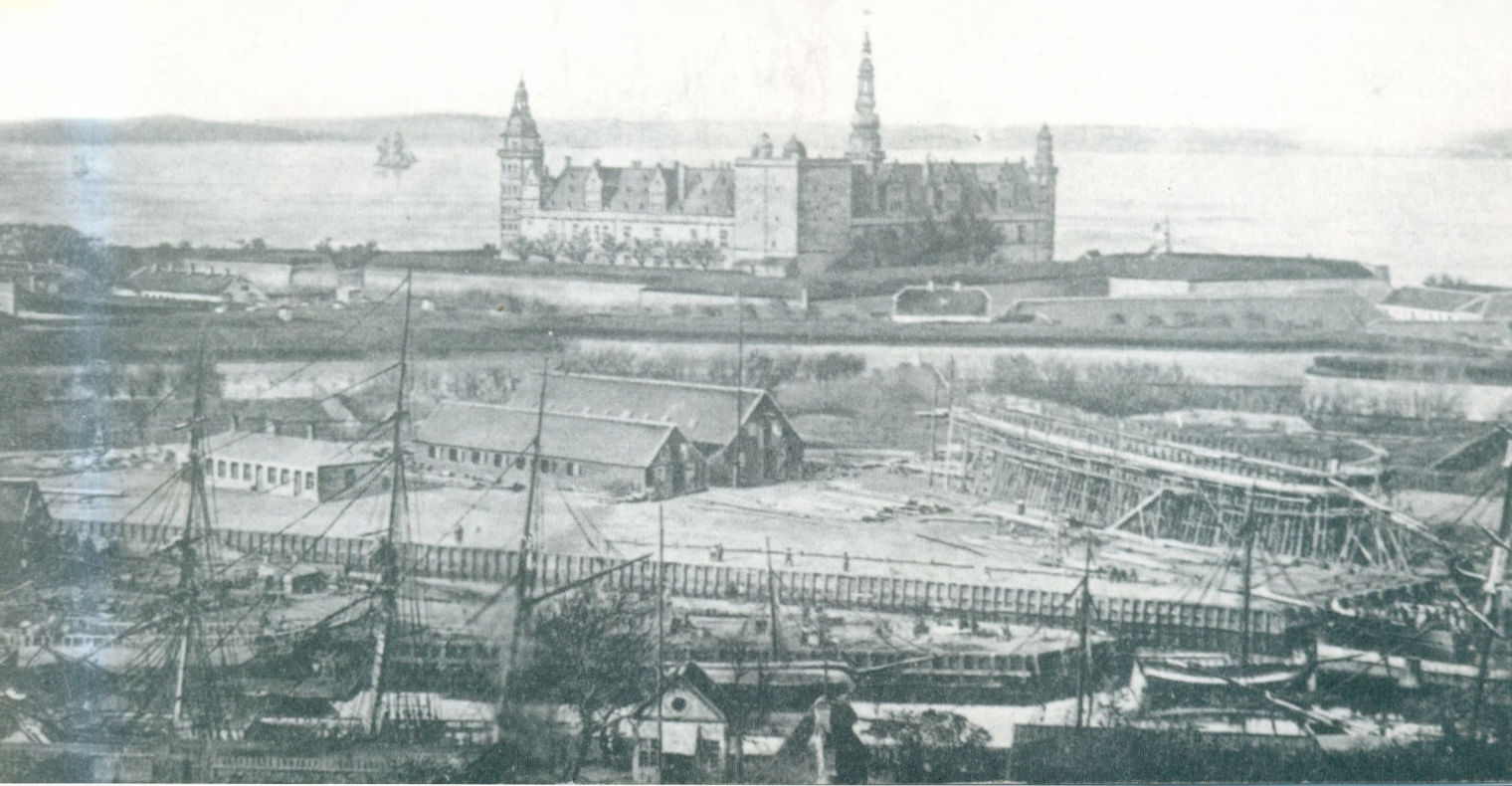
Links

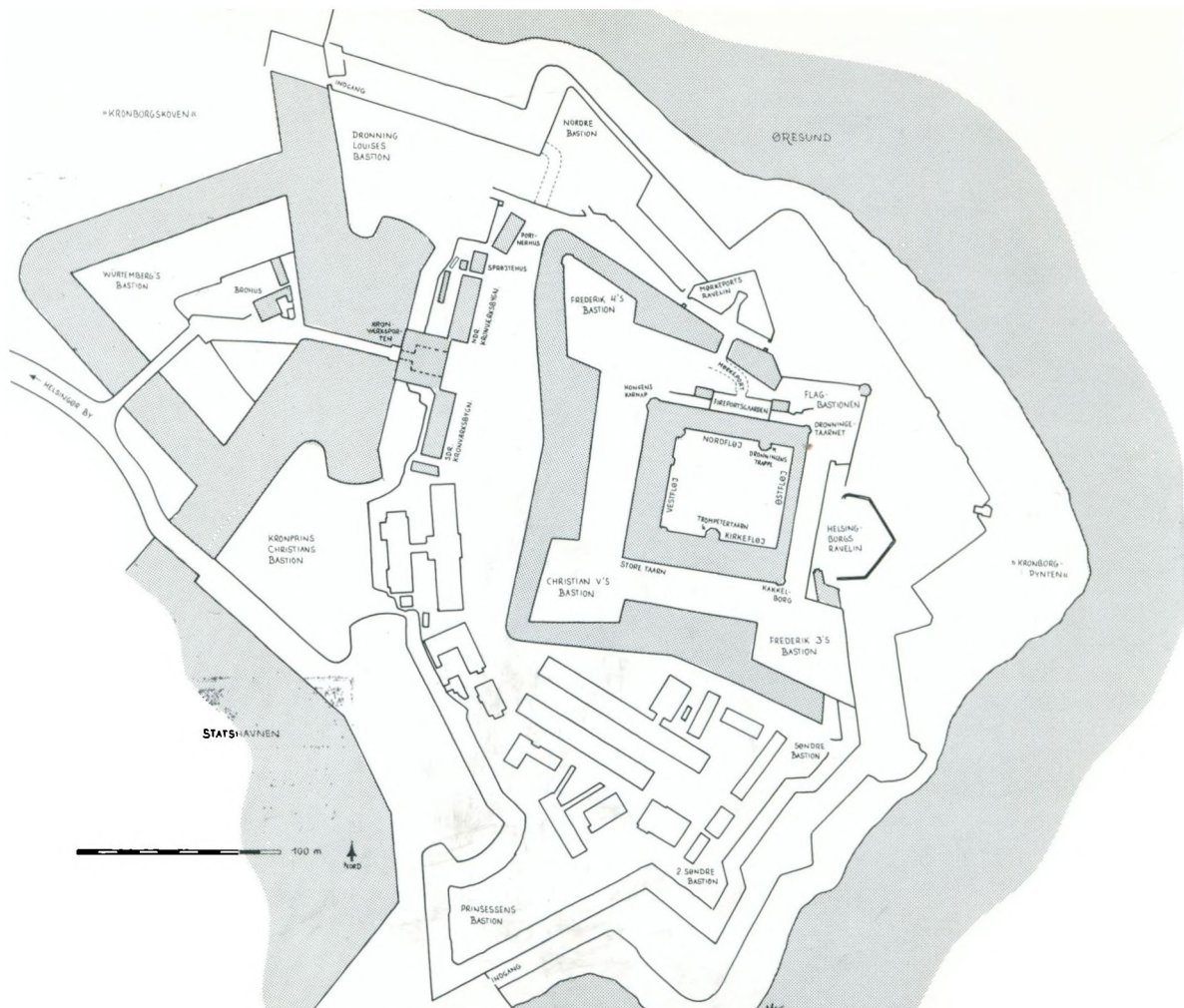
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HELSINGØR - SOM FOTOGRAFEN SÅ DET

KRONBORG

HELSINGØR - SOM FOTOGRAFEN SÅ DET
KRONBORG
af
Kenno Pedersen

HELSINGØR 1985

*Redaktion og tilrettelæggelse:
Museumsinspektør Kenno Pedersen
Fotografier: Helsingør Bymuseum
Sat med 10 og 8 punkt kursiv Trump
og trykt på Unocoat 100 gr. hos
NoFo-print, Helsingør*

*ISSN: 106-5440
ISBN: 87-997202-7-2*

På museets vegne skal jeg hermed rette en varm og hjertelig tak til slotsforvalter J.C.J.R. Almar for al hjælp ved udarbejdelsen af nærværende publikation.

Forside:

Kronborg og Helsingør har altid hørt sammen, og begge blev de skabt alene ved deres beliggenhed. Omkring 1870 er en fotograf kravlet til vejs i Sct. Olai kirkes kullede tårn og har optaget fotografiet af Kronborg med Øresund og Sverige i baggrunden. Løves samt Rohmans træskibsbyggerier ses i forgrunden.

Indledning

I 1985 fejres 400-året for færdiggørelsen af det festlige og imponerende renæssanceslot Kronborg. Selve slottet og fæstningen skriver sig dog længere tilbage i historien. I sin kerne er slottet middelalderligt.

Opfundet omkring 1840 hører fotografiet en nyere tid til. I sagens natur kan det derfor kun beskrive et begrænset udsnit af Kronborgs historie. Til gengæld eksisterer en utrolig mængde fotografier med slottet som motiv. Kronborg og kasernen blev således et yndet motiv for postkortfotograferne, for ikke at tale om de utallige fotografier, der er blevet optaget af turister og andre ejere af et fotografiapparat.

Kronborg som bygningsværk har naturligt nok fået en fremtrædende plads i bogens billedkavalkade tillige med kasernen og soldaterne. Kronborg imponerer, og det har det til alle tider gjort. Beliggende på det stormomsuste næs, der så markant rager ud i Øresund på det smalleste sted, har borgen gennem tiderne været Sundets hersker og vogter.

»Med beundringsværdig kunst er Kronborg i den grad befæstet, at kun den, der er træt af livet, kan finde på at angribe den« hedder det i Braunius's Theatrum Urbium fra 1580'erne, som iøvrigt omfatter en lovprisning af slottets pragt og herlighed.

Knap 300 år senere, nærmere bestemt i 1863,

kalder digteren Carl Ploug Kronborg for »Sundets rustne nøgle«. Mangen en historie er passeret mellem disse to udsagn om Kronborg.

Kronborg, og før da Krogen, var anlagt til sikring af opkrævning af Øresundstolden. Denne særegne told blev indført i 1420'ernes slutning og først ophævet i 1857. På den tid stod Kronborgs ry som fæstning ikke længere mål med fordums tiders. Uindtagelig var den ikke. Det havde svenskekrigen i 1658 vist. Alt for overbevisende havde ildkraften heller ikke vist sig at være. Flere fjendtlige orlogsflåder havde således uhindret kunne passere forbi. Kronborgs renommé som fæstning var imidlertid ikke helt krakeleret. Endnu i 1855 var der medlemmer i det amerikanske senat, der med en vis ærefrygt hævdede, at Kronborgs kanoner i givet fald med lethed ville kunne skyde den amerikanske flåde i sønen.

Alt medens Kronborg havde sine vanskeligheder med at hævde sin militære position, vandt det internationalt ry som Hamlets Castle. Samtidig blev slottet et nationalsymbol, der vel bedst kan udtrykkes i begrebet »med Kronborg om styrbord igen«.

Netop dette at passere Kronborg har altid haft en særlig betydning. Allerede i 1400-årene skulle de forbisejlende skibe vise deres banner og hilse Krogen slot. Hilsepligten bortfaldt

samtidig med Øresundstolden i 1857. Ligeledes ophørte orlogsskibenes saluttering. Vanens og traditionens magt er imidlertid stor, så mange skibe fortsatte helt frem til 1980'erne med at tone flag eller kipe med flaget for Kronborg. En hilsen, der behørigt er blevet gengældt af vagten på flagbastionen, indtil besparelseshensyn fjernede denne traditionsrige vagt.

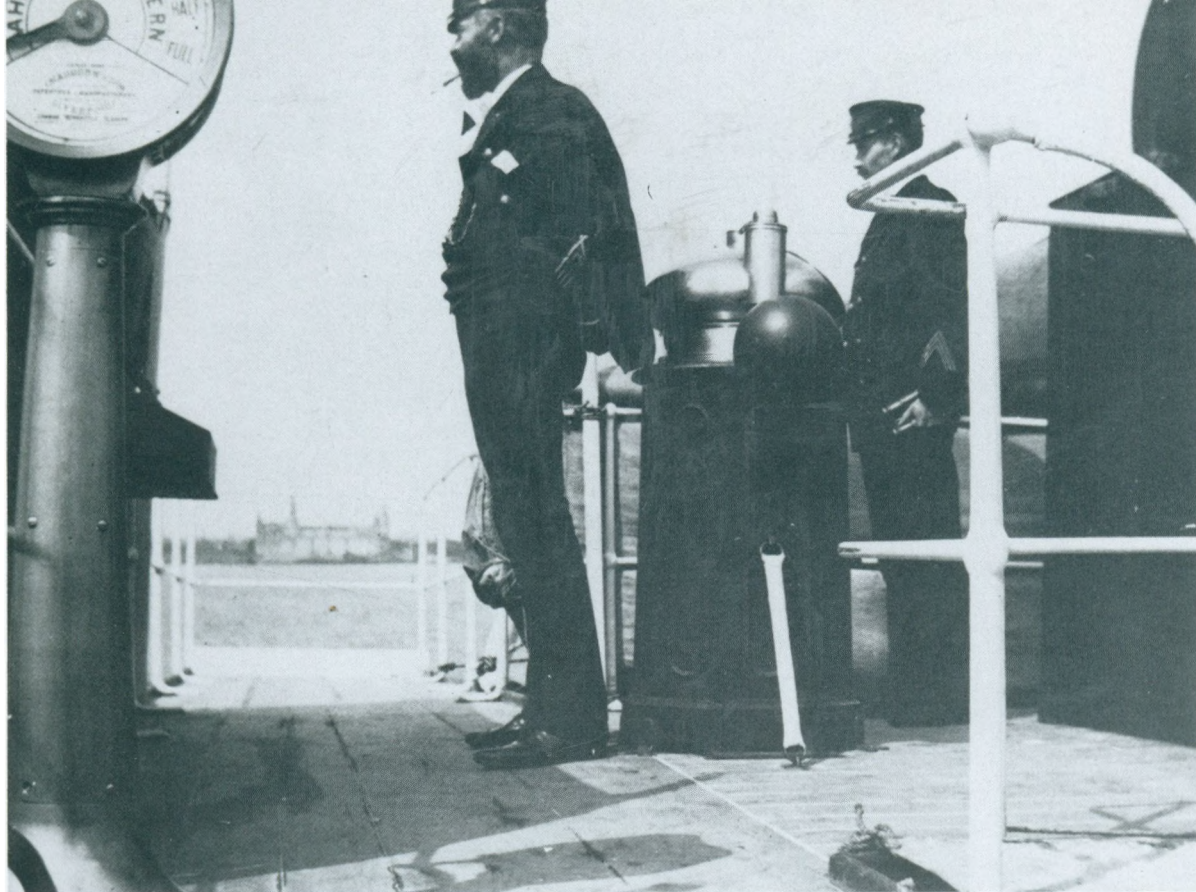
I krig og fred var Kronborg og Helsingør uløselig knyttet til hinanden. Ved fredsslutningen i 1660, hvor Danmark som bekendt måtte afstå Skåne, blev Kronborg tillige grænsefæstning og måtte derfor selv i fredstid have en betragtelig militærforlægning. Indtil slutningen af 1700-årene boede garnisonens folk fortrinsvis hos borgerne, hvilket skabte en særlig samhørighed mellem by og slot, om end der ofte var kiv og spektakel borger og soldat imellem. Den økonomiske belastning ved garnisonens tilstedeværelse i byen gav også stedse anledning til stor jammer og klage fra borgernes side.

Omkring 1785 blev Kronborg omdannet til regulær kaserne, men bybilledet var fortsat præget af det militære. Regimenter og bataljoner blev tid efter anden forflyttede og en del lå så kort tid på Kronborg, at de ikke nåede at få nogen nævneværdig tilknytning til byen og dens indbyggere. Undertiden var forholdet endog temmelig køligt mellem garnisonen og

borgerne, men sædvanligvis var forbindelsen mellem borgere og soldater præget af forstodelse og hjertelighed.

Således var det med stor beklagelse, at byen i 1920'erne måtte tage afsked med 2. regiment. Kronborg kaserne blev indrettet til befalingsmandsskole, men med en begrænset fast forlægning.

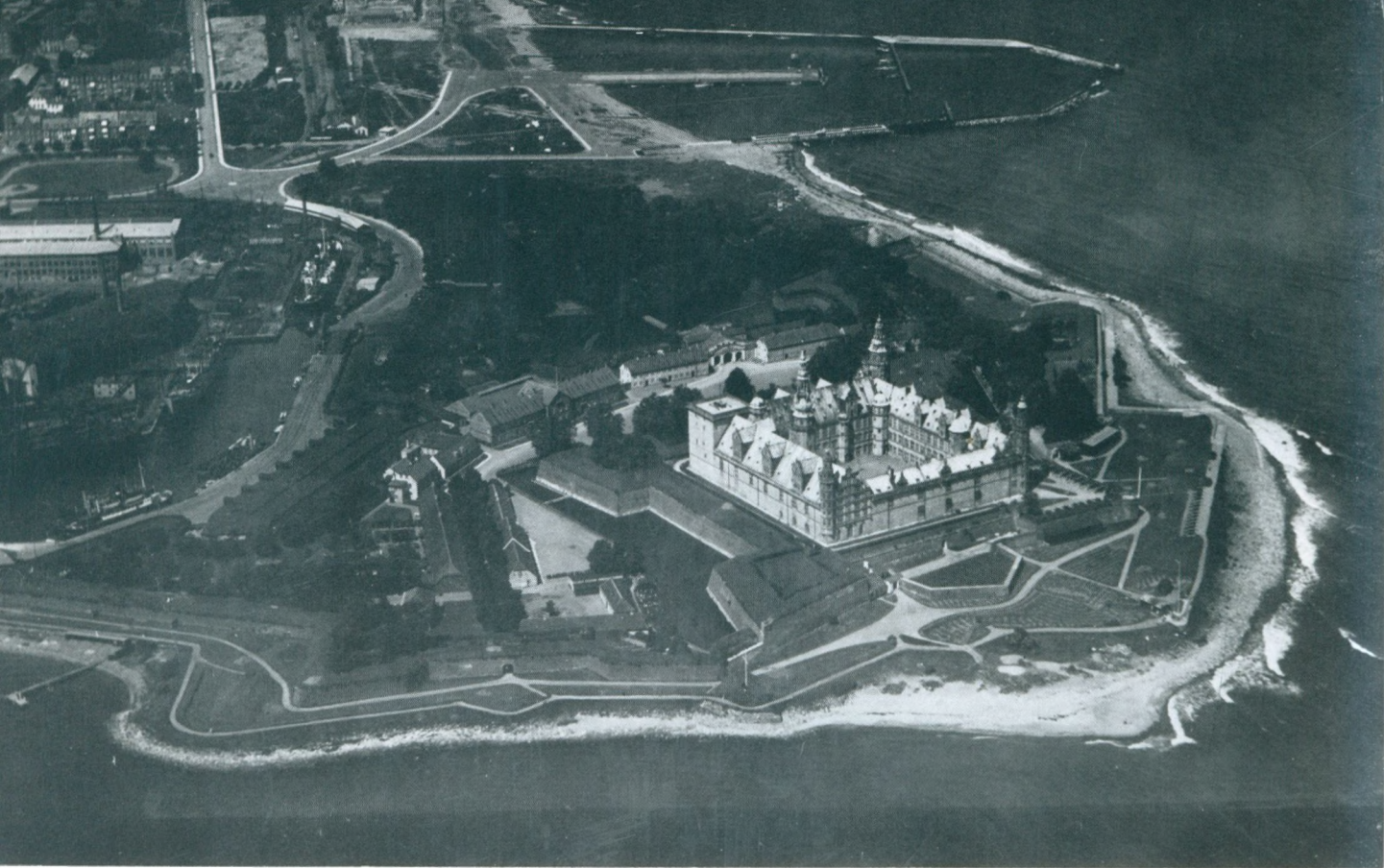
I jubilæumsåret overtog Boligministeriet kaserneområdet fra Forsvarsministeriet, og selvom forsvaret i nogle år endnu vil være lejere på Kronborg, er Helsingørs dage som garnisonsby snart definitivt slut. Det militære islæt på den gamle, agtværdige fæstning vil i fremtiden alene omfatte hjemmeværnsenheder, som har domicil på Kronborg.

Med Kronborg om styrbord igen og sømanden var atter hjemme. Det kunne være adskillige måneder eller år siden, han havde haft slottet om bagbord. Gensynet fik derfor en ganske særlig betydning. Her har

kaptajnen på S/S Norge ladet sig forevige på broen med Kronborg om styrbord.

Fot. fra Holger Munchaus Petersens samling.

I årene 1574-85 lod Frederik den Anden den gamle middelalderlige borg Krogen ombygge til renæssanceslottet Kronborg. Slottet blev samtidig omsluttet af en hovedvold omfattende 4 spidse hjørnebastioner med vandfyldte grave mod syd og vest og

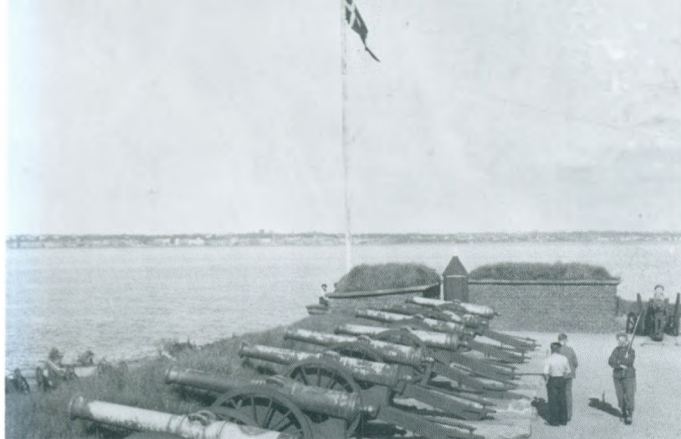
delvis også mod nord. Det mægtige Kronværk med sine høje ørebastioner og kurtiner, der forbinder dem, hører sidste halvdel af 1600-årene til. Omkring år 1700 føjedes en tredje ydre forsvarsring med raveliner og kontregarder til fæstningsværket.

Flagbastionen eller Strandposten som den oprindelig benævntes, indgår i Kronborgs inderste fæstningsværk hovedvolden. Et ottekantet lille tårn stod oprindelig på Flagbastionens spids ud mod Sundet, dels som lysthus for kongen, dels som kikkenborg,

hvorfra man kunne betragte de forbisejlende handelsskibe som betalte den Øresundstold, der finansierede byggearbejderne på Kronborg.

Kanonerne på Flagbastionen gjorde Kronborg til Sundets hersker. Indtil 1658 var Kronborgs vigtigste formål at sikre opkrævnngen af Øresundstolden, herefter blev slottet tillige grænsefæstning. De gamle kanoner fik efterhånden kun symbolsk værdi. Kanonerne anvendes i dag til saluttering ved særlige lejligheder.

Frederik den Fjerdes bastion udgør den nordvestlige del af det inderste fæstningsværk. Bastionen, der oprindelig kaldtes Ridderpostejen, blev på kongens befaling ombygget. På spidsen opførtes en lignende ottekantet kikkenborg som på Flagbastionen.

I bastionens indre byggedes kasematter i to etager. Øverste kasemat rummede smedje, bageri og bryggers, stald, vognport og vagtstuer. Nederste kasemat indrettedes til opholdsrum for soldaterne.

Bag Christian den Femtes bastion rejser det store firkantede tårn sit massiv. Oprindelig var tårnet med sin klokkebygning og kuppel slottets største. Men med den svenske belejring i 1658 blev dette

skudt sønder og sammen, og det har siden stået med flad overdel. I modsætning til den øvrige del af slottet indgik det store tårn i det bastionære forsvar som kanontårn.

Frederik den Tredies bastion dækker slottets sydøstlige hjørne. Stående på toppen af en af de ialt 12 græsklædte søbatterier, der i årene 1777-85 anlagdes til forsvar af kystfronten, fornemmes bastionens spidse form og størrelse. Yderst til højre ses lidt af Helsingborg Ravelin fra 1660'erne.

Kronværksporten set fra den vandomfyldte Würtembergs ravelin. Opførelsen af det mægtige Kronværk blev påbegyndt kort efter Svenskekrigene 1658-60. Over den fornemme Kronværksport fik Christian den Femte sat sit monogram og årstallet 1690, selvom selve Kronværket først stod færdigt i 1698. Porten blev senere forhøjet, så derfor bærer den også såvel årstallet 1730 som Christian den Sjettes monogram.

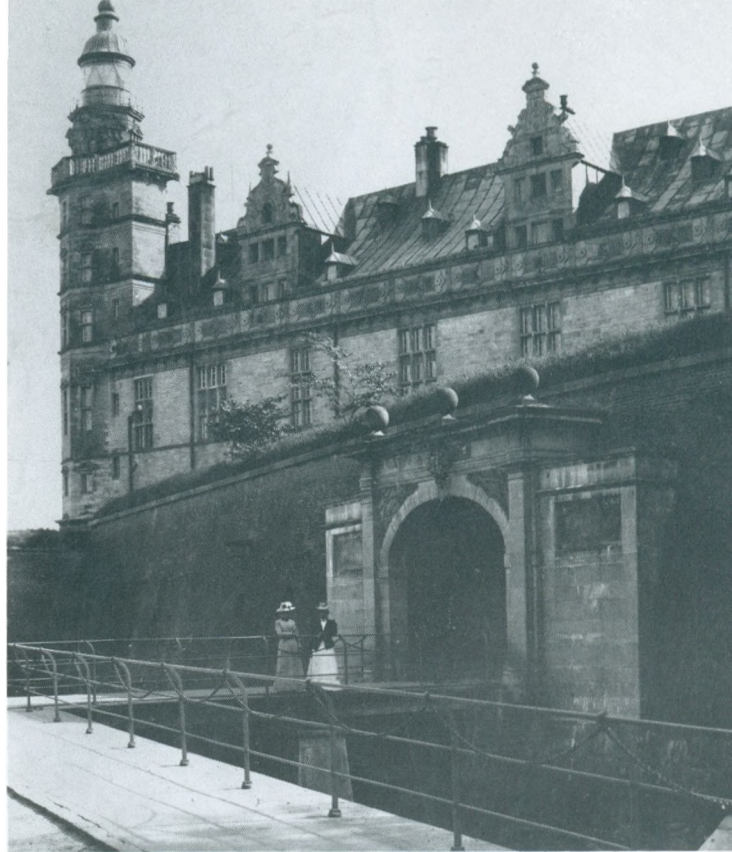
Kronværksportens inderside med den imponante kartouche og Frederik den Fjerdes navnetræk. Selve portrummet er en kvadratisk pillesal med tilstødende vagtstuer og rum. Her kom

siden »slaverne« til at bo. »Slaverne« var straffefanger, som var dømt til det barske fæstningsarbejde.

Adgangen til selve slottet har altid været fra nord. Efter anlæggelsen af det inderste fæstningsværk var adgangen gennem Frederik den Fjerdes bastion, der hvor træet på fotografiet vokser ud fra bastionsmuren.

En S-snoet vej fører fra broen over den vandfyldte voldgrav gennem kasematten frem til Mørkeport.

Frederik den Tredie lod en ny port hugge i kurtinen mellem Flagbastionen og Ridderpostejen, den senere Frederik den Fjerdes bastion. Porten bærer årstallet 1664, latinske vers af den opdagelsesrejsende Vitus Bering, en kartouche med kongen og dronningens navnetræk samt en slutsten med kongens monogram.

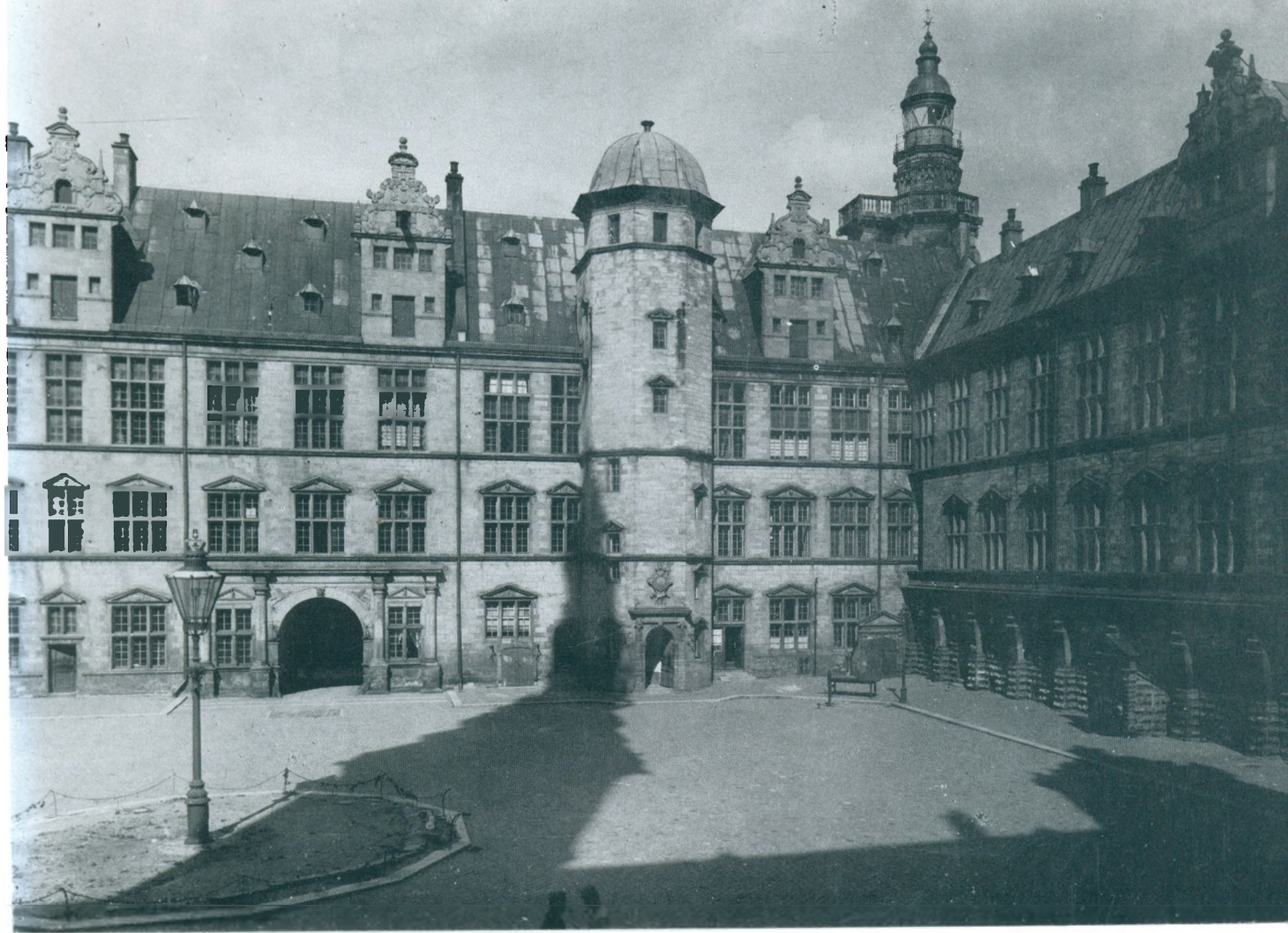
Mørkeport åbner sig for gården »De fire porte«. Overfor ses slottets imponerende hovedportal udført af stenhuggermester Gert van Groeningen 1573. Mellem de korintiske frisesøjler står statuer af Mercur og Neptun - handelens og havets guder.

Gennem porten øjnes en af kanonerne på Flagbastionen. Til højre bøsse-skytternes (artilleristerne) vagthus fra 1584.

»De fire Porte« med Mørkeport og hovedportalen overfor hinanden. Her foretoges vagtskiftet på Frederik den Andens tid. I baggrunden bastionsporten ved Hopmandens vagthus fra 1585.

Et kig ned i slotsgården. Midt for nordfløjen ses trappetårnet, der giver adgang til Kongens og Dronningens kamre. Østfløjen, der ses til venstre, var oprindeligt kun en mur. →

Sydfløjen med Trompetertårnet og kirkeportalen fra 1580'erne. Trompetertårnet har i mere end 300 år båret slottets klokker. Hele øverste etage i denne fløj er indrettet til Store Sal - Ridder-salen.

Vestfløjen var slottets økonomiafdeling. Her fandtes køkkenet med bryggerset og bagerset samt fadburet. Gennem de forskellige trappetårne er der adgang til etagerne.

Udsigt over vest- og nordfløjens kobberklædte tage og kviste med Øresund i baggrunden. I forlængelse af vestfløjen ses Kongens

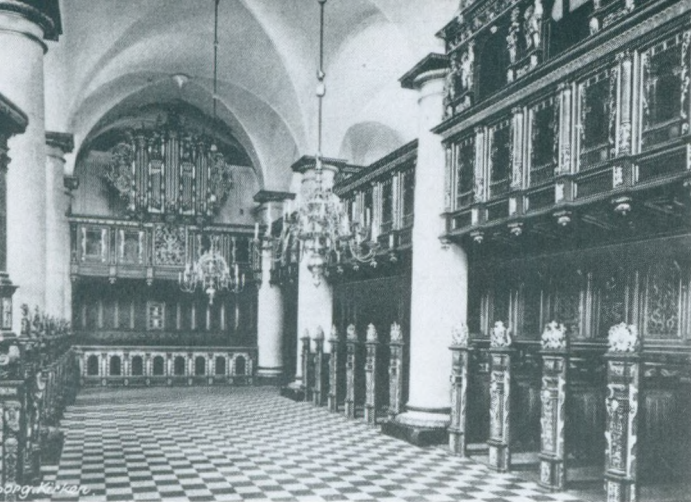
Karnap og yderst til højre Dronningetårnet, der tillige fungerede som fyrtårn fra 1770.

Trompetertårnet set fra taget af det store tårn i sydvest. Tårnet er slottets højeste. Galleriet, hvorfra trompeterne lod deres horn gælde, er i højde med tagryggen. Spiret rager yderligere 25 meter op.

Kirkeportalen er italiensk i stilen, og den domineres helt af statuerne af Moses, David og Ezeiel. Portalen, der er udført i 1580'erne prydes desuden af viltre akantusranker.

Slotskirken rummer Kronborgs eneste bevarede interiør fra renæssancen. Her får man en fornemmelse af, hvordan Frederik den Anden ville have sit nye slot indrettet - med billed-skærerarbejder, farver, forgyldninger og figurer i mængder.

Stolestaderne i Slotskirken giver et glimrende indtryk af renæssancens form- og farverigdom.

Altartavlen i Slotskirken er udført af en mester af de sjældne, nemlig Thomas Frantzen Bilthugger i 1586. Alabast og skånsk marmor er materialerne. Hovedfeltet viser en Golgatha-scene. Izaks ofring og kobberslangen i ørkenen er motiverne på fløjene. Kristus på korset kroner hovedfeltet.

Fra kirkegavlen i øst til det store firkantede tårn i vest strækker den store sal sig gennem hele anden salen i sydfløjen. Salen er 62 meter lang og 11 meter bred, og dermed det største rum af denne art i Nordeuropa. På væggene hang Kniepers storslåede tapeter med kongeportrætterne. Under de røde bjælker hang endvidere et rigt udskåret kasetteloft med et mylder af detaljer som strålede og skinnede af kulører og guld. Loftet forsvandt med branden i 1629.

Trappetårnene med deres vindeltrapper giver adgang til de enkelte etager. Det himmelstræbende Trompetertårn ved sydfløjen giver således adgang til det gamle apotek, Axel Gyldenstiernes kammer, ridderstuerne på 1. sal samt den store dansesal - Riddersalen.

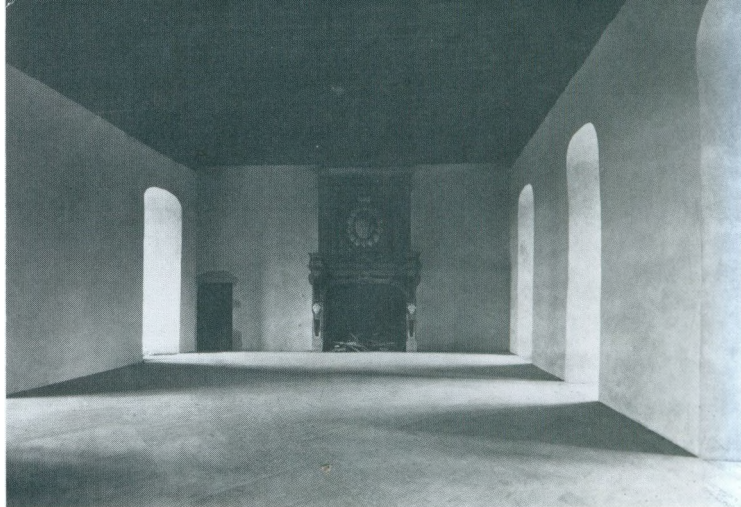

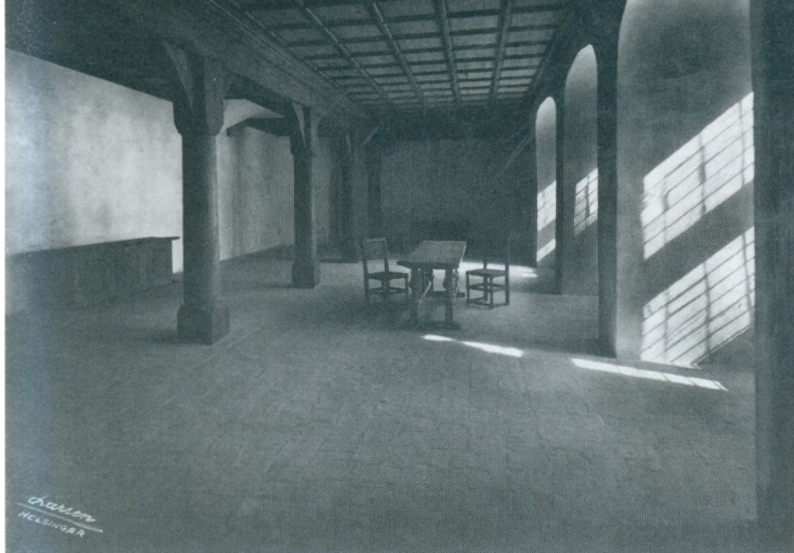
Lille Sal - et harmonisk dimensioneret rum i vestfløjens anden etage - har været det foretrukne rum ved modtagelser og mindre talfer. De større festligheder foregik i den tilstødende Store Sal. Her i Lille Sal fik Frederik den Anden i 1582 overrakt Hosebåndsordenen.

Møbleringen har været sparsom i Riddersalen, som alene ved sine proportioner er betagende. Salen har først og fremmest været beregnet til dans. De stive hofdances geometriske trin har krævet plads.

På væggen i Lille Sal hang »trindt omkring med tapeter, som er vævet udi adskillige historier«. Disse er forsvundet. Derimod er syv af de originale Kronborg-tapeter fra Riddersalen blevet hængt op i Lille Sal.

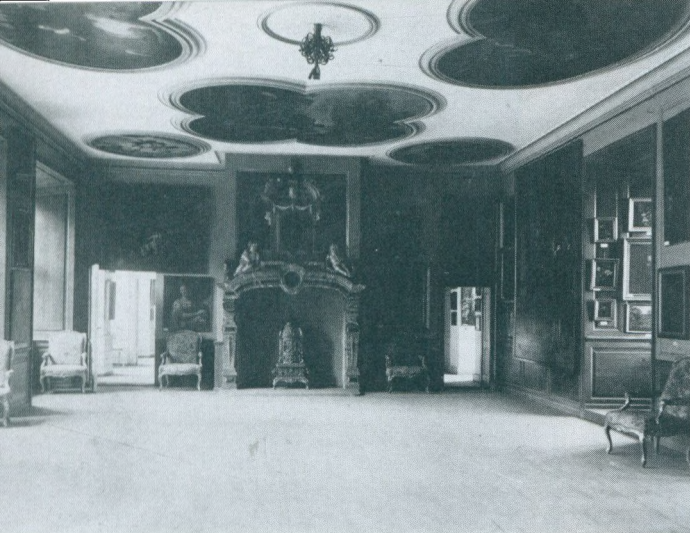

Erik af Pommerns Camera i stueetagen i nordfløjen er det eneste af det gamle Krogens rum, som urørt har fået lov at indgå i Kronborg. Det 40 alen lange kammer, der med de favntykkede mure præges af en række træsøjler, som opdeler rummet, har utvivlsomt været anvendt til modtagelser og lignende. I 1500-årene omtales rummet i et inventarium som »gamle sølvkammer«.

Under restaureringen af Kronborg omkring 1930 fandt man i Erik af Pommerns Camera et rundt, timeglasformet vindue på hvis karm, der er bevaret et kalkmaleri, der menes at skulle referere til et betydningsfuldt møde i 1420'rne.

Kongens Kammer som det tog sig ud omkring århundredsskiftet. Går man videre frem, kommer man til rummene, hvor det tyske og danske kancelli holdt til.

Dronningens Kammer var det første, som Christian den Fjerde lod istandsætte efter branden i 1629. Underdelen af kaminen er fra Frederik den Andens tid. Isaac Isaacsz' maleri: Allegori på Øresund samt dørpartiet, der er et håndværksmæssigt pragtstykke, befinder sig i dag i Riddersalen.

Kongens Kammer i dag. Kammeret ser nogenlunde ud som på Christian den Fjerdes tid. Kun gyldenlædertapeterne er forsvundet.

Efter traditionen sad præsten Henrik Gerner fængslet i denne del af kasematterne efter afsløringen af hans deltagelse i Kronborg-sammensværgelsen i 1659 mod svenskerne.

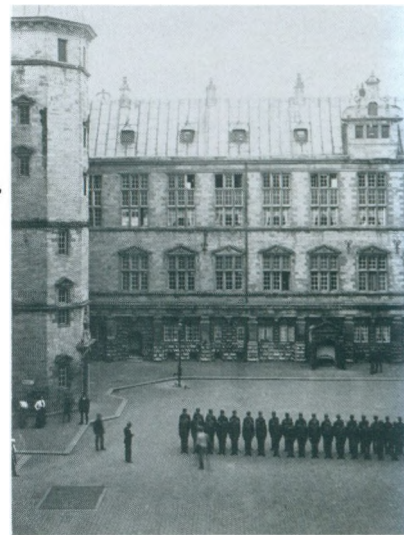
Petersen-Dans legendariske Holger Danske gipsstatue fik i 1907 plads i de skumle og fugtige kasematter. Holger Danskes (c.788) tilknytning til Helsingør og Krogen/Kronborg opstod først da Christiørn Pedersen skrev »Holger Danskes Krønike« (1530'rne), og meget naturligt lod han helten slumre under sin fødebys borg indtil fædrelandets nød bliver så alvorlig, at han vækkes.

Garnisonen ved Kronborg var oprindelig indkvarteret hos borgerne i Helsingør. Kun i krigstilfælde blev den samlet på fæstningen. Men i 1785 blev Kronborg omdannet til regulær kaserne. Slottet blev i de følgende år indrettet til dets nye beboere.

Et kompagni soldater står opstillet formentlig til appel i slotsgården. Allerede i 1785 blev østfløjen iøvrigt indrettet til beboelse for garnisonen.

En deling af 22. bataljon poserer for fotografen på Flagbastionen omkring århundredskiftet. Regimentet og bataljoner på Kronborg blev tid efter anden forflyttet. En del lå så kort tid, at de ikke nåede at få nogen nævneværdig tilknytning til Helsingør.

Søbatterierne ved Helsingborg Ravelin indrettedes også med forskellige forlægninger i tilknytning til kasernen. På toppen af stenglaciet ses Signalstationen.

Da garnisonen i 1922-25 blev flyttet fra Kronborg blev kasernen indrettet til befalingsmandsskole med en begrænset fast forlægning, som her inspiceres af kong Christian den Tiende.

Kaserneområdet umiddelbart syd for Frederik den Tredies bastion under den tyske besættelse.

Der »sløres« nedenfor Flagbastionen. En gruppe fra 22. bataljon har sldet sig ned i græsset med pibe og en flaske øl efter endt eksercits.

Badende soldater på Kronborgstranden ved Statshavnen har været en væsentlig bestanddel af bybilledet frem til omkring 1960.

Kommandanten og officererne havde haver og lysthuse liggende på bastionerne, som det også fremgår af fotografiet.

Frigjort fra egentlig kasernefunktion i 1922 blev slottet i årene 1928-32 underkastet en gennemgribende restaurering, som blev betalt af staten og Carlsbergfondet. Det mest omfattende restaureringsarbejde forestod vel nok i Riddersalen, som i forbindelse med indretningen af belægningsstuer var blevet opdelt med skillevægge på kryds og tværs i hele to etager. Disse blev fjernet helt.

Kongeskibet har netop lagt til ved Kongetrappen i forbindelse med festlighederne omkring 400-året for færdiggørelsen af Kronborg. Fot. Lars Johannessen, 13. juni 1985.

Slotsforvalter J.C.J.R. Almar på Kronborg overrækker Dronning Margrethe den Anden den gyldne nøgle til slottet. Fot. Lars Johannessen, 13. juni 1985.

Musik og dans i Store Sal - Riddersalen - i anledning af 400-året for slottets færdiggørelse. Forestillingen overværedes af regentparret, prinserne samt Dronning Ingrid. Fot. Lars Johannessen, 13. juni 1985.

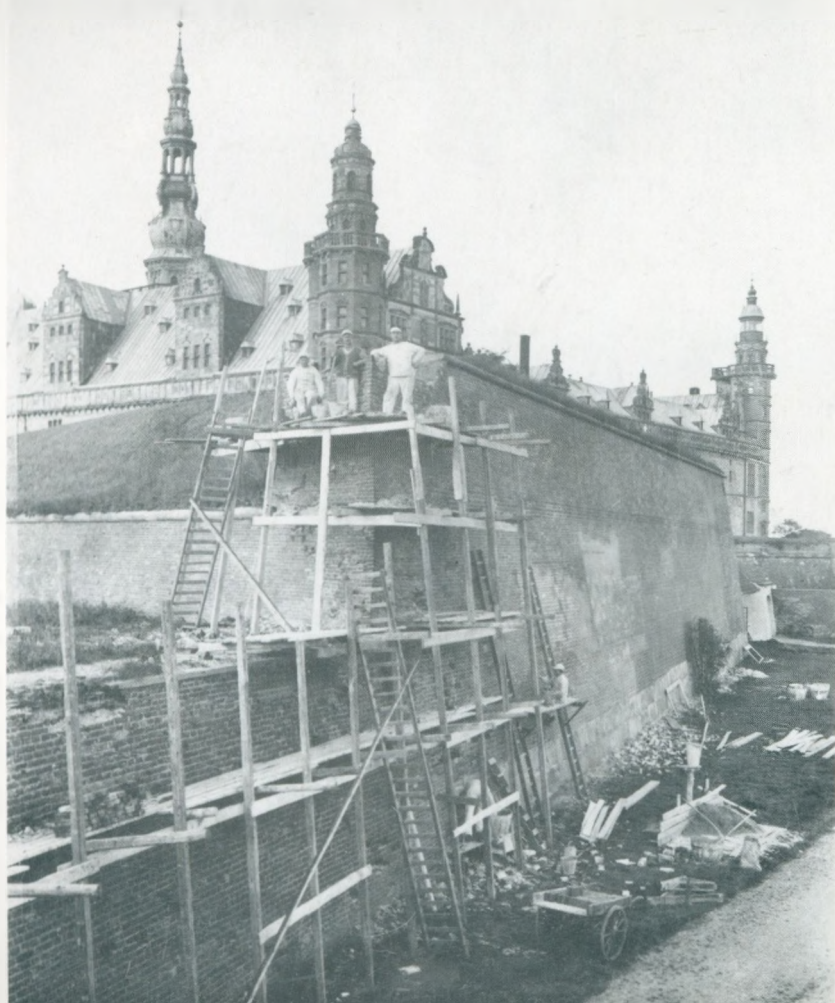

Vind og vejr tager hårdt på Kronborgs sandstensbeklædte facader, hvorfor en konstant restaurering og fornyelse af de gamle stenhuggerarbejder er påkrævet.

Bagside: Også de bastionære anlæg må tid efter anden repareres og fornys. Her arbejdes på Frederik den Tredies bastion. I baggrunden ses kirkegavlen med Duetårn eller Kakkelfborg.

DIS-Danmark

1 2 4 5 4 3